

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มจะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 372 คน เป็นการสุ่มโดยวิธีจับสลากซึ่งเป็นวิธีสุ่มแบบง่าย ตัวอย่างประชากรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกกำหนดให้ทำกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่ม กลุ่มที่สองกำหนดให้ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ผู้วิจัยใช้แผนการสอนที่สร้างขึ้นโดยแผนกวิชาศิลปะศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ซึ่งมีเนื้อหาตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 แผน 10 กิจกรรม รวมจำนวนคาบการเรียน 12 คาบการเรียน

2.2 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ชนิดรูปภาพ แบบ ก. (Torrance Test of Creative Thinking, Figural Form A) ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดยรองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจारी แบบทดสอบมี 3 ฉบับคือ

แบบทดสอบฉบับที่ 1 การวาดภาพต่อเติมจากกระดาษสี่รูปไข่ (Picture Construction)

แบบทดสอบฉบับที่ 2 การวาดภาพต่อเติมจากเส้นลักษณะต่าง ๆ ที่กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของภาพ (Picture Completion)

แบบทดสอบฉบับที่ 3 การวาดภาพต่อเติมจากเส้นคู่ขนานแนวตั้งที่กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของภาพ (Parallel Line)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยเอง ตามลำดับดังนี้

3.1 การทดลองสอนนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม (Treatment) โดยใช้แผนการสอนชุดเดียวกัน แต่กำหนดกระบวนการของกิจกรรมต่างกัน คือกลุ่มแรกให้นักเรียนทำกิจกรรมในลักษณะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มที่เหลือให้ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

3.2 การทดสอบหลังเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ชนิดรูปภาพ แบบ ก. และนำไปตรวจนับค่าแนด้วยตนเอง โดยใช้คู่มือของทอร์เรนซ์ (Torrance, 1972)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน คือค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากคะแนนความคิดสร้างสรรค์แต่ละด้านของทั้ง 2 กลุ่ม

4.2 เปรียบเทียบผลรวมขององค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้านระหว่างตัวอย่างประชากรทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้ t-test (Pooled Variance t-test)

4.3 เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 2 กลุ่ม โดยแยกตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์แต่ละด้าน รวม 4 ด้านคือ

4.3.1 ด้านความคิดคล่อง (Fluency)

4.3.2 ด้านความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)

4.3.3 ด้านความคิดริเริ่ม (Originality)

4.3.4 ด้านความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

โดยใช้สถิติ t-test (Pooled Variance t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กับนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล สรุปได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์รวมองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้านคือความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์โดยส่วนรวม สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 2)

2. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่มกับนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล โดยแยกตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์เป็นด้าน ๆ ดังนี้

2.1 ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดคล่อง (Fluency) พบว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม และนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลมีความคิดคล่อง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตามตารางที่ 3)

2.2 ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม และนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลมีความคิดยืดหยุ่น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 4)

2.3 ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม (Originality) พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีความคิดริเริ่มสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 5)

2.4 ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดลออ (Elaboration) พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดลออ สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 6)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยค้นคว้าเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่มกับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีคะแนนความคิดสร้างสรรค์โดยส่วนรวม สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล จึงถือว่าเป็นการยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นข้อยืนยันว่าการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยกำหนดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มตามหลักการของกระบวนการกลุ่ม (Group Process) จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการทำงาน

ร่วมกันในลักษณะกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การทำงานและการแก้ปัญหาาร่วมกัน การวางแผนงานและประเมินผลงานร่วมกัน จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ของนักเรียนให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น สามารถพัฒนามนุษย์สัมพันธ์และความเป็นผู้นำกลุ่ม มองเห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดียิ่งขึ้น (เขาวพา เตชะคุปต์, 2522) นอกจากนี้ ทิศนา แชมมณี (2528) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่มไว้ 6 ประการ โดยสรุปดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดในเรื่องพลัง การทำงานใดๆ ที่เป็นงานใหญ่ให้สำเร็จตามลำพังเพียงคนเดียวเป็นสิ่งที่ยาก
2. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดและความแตกต่างในเรื่องสติปัญญาความสามารถ การทำงานหลายคนทำให้ได้ช่วยกันคิดช่วยกันดูได้กว้างขวางขึ้น
3. การทำงานร่วมกันเป็นการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมต้องการจะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น
4. ลักษณะของสังคมปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกันในทุกระดับและทุกองค์การ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ
5. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มให้ผลงานที่ดีกว่าการทำคนเดียวทั้งปริมาณและคุณภาพ
6. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้จากผู้อื่น เกิดความเจริญงอกงามแห่งตนขึ้น ซึ่งส่งผลถึงความเจริญงอกงามของกลุ่มด้วย

ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมต่างกัน 2 กลุ่มคือทำกิจกรรมเป็นกลุ่มในลักษณะกระบวนการกลุ่มและทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลครั้งนี้ สอดคล้องกับการทำวิจัยของปราณีต มาลัยวงศ์ (2523) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้วิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิรัตน์ คุ่มคำ (2535) ที่ศึกษาพบว่า การสอนศิลปะศึกษาโดยกลวิธีระดมสมองอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลุ่ม สามารถทำให้นักเรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้จากปกติ นอกจากนี้ งานวิจัยของสมภพ ลีวีรรณ (2525) ที่ศึกษาพบ

ว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยวิธีสอนแบบปกติ ยังเป็นข้อสนับสนุนยืนยันว่าการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ย่อมจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าการกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

2. เมื่อนำคะแนนความคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบแต่ละด้านของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน พบว่า

2.1 ความคิดคล่องของนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มและนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกัน การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของการทำงานในระบบกลุ่มมีขั้นตอนหลายชั้น ตั้งแต่การเลือกผู้นำกลุ่ม การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาข้อสรุปในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งการแบ่งหน้าที่กันทำงานสมาชิกของกลุ่มจะต้องเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักรับฟังความเห็นของเพื่อนร่วมกลุ่ม ไม่ใช่แต่ความคิดของตนเองแต่ฝ่ายเดียวในการตัดสินใจ และที่สำคัญในการลงมือปฏิบัติงาน สมาชิกแต่ละคนจะปฏิบัติงานเฉพาะในส่วนที่ตนเอง ได้รับมอบหมายตามความถนัดและตามความสามารถของแต่ละคนเท่านั้น มิได้ปฏิบัติงานทั้งหมดทุกส่วนเหมือนเช่นกลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการส่งเสริมเฉพาะด้านที่นักเรียนถนัดและสนใจเท่านั้น ด้านอื่น ๆ ที่ไม่สนใจจึงไม่มีโอกาสได้ทดลองกระทำบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงอาจทำให้การพัฒนาการทางความคิดคล่องไม่สูงขึ้นเท่าที่ควร

หรืออาจเป็นเพราะในการทำกิจกรรมกลุ่มนั้น ซึ่งแต่ละคนจะทำงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม อันเป็นส่วนหนึ่งของงานทั้งหมด และถือว่า ในงานส่วนนั้น ๆ แต่ละคนจะมีอิสระเต็มที่ที่จะสอดแทรกรายละเอียดใด ๆ ก็ได้ ดังนั้น จึงอาจทำให้นักเรียนติดอยู่ในเรื่องรายละเอียด และฉีกหนีกับความสมบูรณ์ของผลงาน เมื่อมาทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะต้องเขียนภาพเป็นจำนวนมากภายในเวลาอันสั้น จึงอาจทำให้ได้ผลงานจำนวนน้อยลง เพราะมีวุ่นวายเต็มประตูดั่งอยู่ในรายละเอียด จนทำงานได้ไม่ทันกับเวลานั้นเอง อาจเป็นเหตุให้คะแนนความคิดคล่องที่ได้ไม่สูงเท่าที่ควร ความคิดคล่องจึงไม่แตกต่างจากนักเรียน

ที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

หรืออาจเป็นเพราะในช่วงของการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ เป็นช่วงเวลาเดียวกับการสอบปลายภาคของทางโรงเรียน ซึ่งมีการสอบหลายวิชาติดต่อกัน จึงอาจเป็นเหตุให้นักเรียนเกิดความเครียด และความวิตกกังวล จึงทำแบบทดสอบด้านความคิดคล่องได้น้อยลง ดังที่ วินซ์ บรรจง (2515) ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า สิ่งที่ทำให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บกพร่องมีหลายประการคือ ความกังวลใจ การทำงานเพราะเร่งรัด....การถูกบังคับให้ทำงานตามเวลาที่กำหนด การสนใจต่องานอื่น ในขณะที่กำลังคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกลัวที่จะถูกรบกวนและการกระทบกระเทือนอารมณ์

2.2 ในด้านความคิดยืดหยุ่นของนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาทั้งสองกลุ่ม ซึ่งปรากฏผลออกมาว่า ไม่มีความแตกต่างกัน เช่นเดียวกับด้านความคิดคล่องนั้น อาจจะเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลทางรูปแบบที่ถูกกำหนดโดยการลงความเห็นของกลุ่มที่ได้ตกลง เพื่อกระทำการกิจกรรมร่วมกัน รูปแบบดังกล่าวถือว่าเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงอาจทำให้อิทธิพลทางรูปแบบมีผลต่อการจดจำ และลอกเลียนมาสู่การทำแบบทดสอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีดวส์ (Meadows, 1986) ที่พบว่าคุณค่าด้านต่าง ๆ ของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อกลุ่มและการปฏิบัติงานของกลุ่มทั้งในทางลบ และในทางบวก ประกอบกับในช่วงที่ทำการทดสอบความคิดสร้างสรรค์เป็นช่วงเวลาต่อเนื่องกับการดำเนินการทดลองสอน อาจทำให้ความคงทนของอิทธิพลดังกล่าวยังคงอยู่ ซึ่งอาจเป็นผลให้การถ่ายทอดรูปแบบลงในแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์กลายเป็นรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน หรืออยู่ในทิศทางเดียวกัน เมื่อตรวจนับคะแนนแล้วผลของคะแนนจึงไม่แตกต่างไปจากคะแนนของนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

อีกด้านหนึ่งที่น่าจะเป็นสาเหตุที่ให้นักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มมีคะแนนความคิดยืดหยุ่น ไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลก็คือ ในการทำกิจกรรมกลุ่มนั้นการมอบหมายงานให้แก่สมาชิก จะมอบหมายตามความถนัดและความสามารถของสมาชิก เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด ตามหลักการของกระบวนการกลุ่มที่ว่า "บุคคลแต่ละคนมีความสามารถพิเศษในตนเอง ความสามารถนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่ม" (วินซ์ เกตซ์ และ คมเพชร จิตรศุภกุล, 2522) ดังนั้น จากการที่นักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ทำงานแต่เฉพาะด้านที่ตนถนัดและที่ตนมีความสามารถ จึงอาจทำให้การรับรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ในส่วนที่ตนปฏิบัติ

อยู่เสมอ ดัดฝั่งอยู่ในความคิด เมื่อมีการถ่ายทอดลงในแบบทดสอบ ก็จะนำเอาการรับรู้และความคิดที่ฝั่งอยู่ออกมาในรูปแบบที่เป็นทิศทางเดียวกัน อันอาจเป็นเหตุให้ความคิดยืดหยุ่น มีคะแนนไม่สูงเท่าที่ควรและเป็นผลให้คะแนนความคิดยืดหยุ่นไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

2.3 จากการพิจารณาองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออพบว่า กลุ่มนักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มมีความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มและด้านความคิดละเอียดลออสูงกว่านักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลนั้น เมื่อนำคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ของคะแนนความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออของตัวอย่างประชากรทั้ง 2 กลุ่มมาพิจารณา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างสูงในทางบวก ซึ่งถือว่าเป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ แปลความได้ว่าการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มจะส่งผลให้ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออพัฒนาการขั้นสูงกว่ากระบวนการสอนวิชาศิลปะศึกษาที่กำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล ทั้งนี้หากพิจารณาจากกระบวนการในการทดลองแล้ว จะพบว่าการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มนั้น นักเรียนจะมีการระดมความคิดจากเพื่อนร่วมกลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการทำกิจกรรมและกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ในช่วงระดมความคิดนี้ครูจะไม่เข้าไปก้าวก่ายในการกำหนดรูปแบบหรือวิธีการปฏิบัติใด ๆ ต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน ดังนั้นนักเรียนจึงมีอิสระในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ แนวคิดและประสบการณ์ทั้งหมดที่นักเรียนในกลุ่มได้รับจึงเกิดจากการร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มนั่นเอง ซึ่ง วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522) ได้กล่าวไว้ว่า "บุคคลแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกัน ในขณะเดียวกันกลุ่มก็ยังมีอิทธิพลต่อบุคคลแต่ละคนเช่นกัน โดยเกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน" และหลังจากที่มีการสรุปถึงรูปแบบและมีการแบ่งหน้าที่ในการทำกิจกรรมแล้ว การลงมือปฏิบัติงานของกลุ่มก็จะดำเนินการไปตามรูปแบบและแผนงานนั้น โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันไปตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งงานที่แต่ละคนได้รับมอบหมายนั้น จะเป็นงานที่แต่ละคนมีความถนัด หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะของตนเองภายใต้จุดหมายเดียวกัน ในช่วงนี้แต่ละคนจะแสดงออกทางความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลอออย่างเต็มที่ ในส่วนของกิจกรรมที่ตนรับผิดชอบอยู่อย่างอิสระ แนวความคิดที่ได้รับจากการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

จะถูกนำมาใช้ โดยผ่านการผสมผสานกับแนวความคิดพื้นฐานของตนเองหลังไหลออกมาในการแสดงออกและการปฏิบัติงานซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทัศนะของเยาเวพา เดชะคุปต์ (2522) ที่กล่าวว่า "เมื่อผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นพบ และแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น แล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง" นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่นับว่าเป็นแนวความคิดที่สนับสนุนทัศนะดังกล่าวนี้อีก นั่นก็คือแนวความคิดของ วิไลวรรณ ลันถะโกมล (2522) ที่กล่าวไว้ว่า "การเรียนรู้โดยวิธีการกลุ่มจะก่อให้เกิดทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) อันได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์ ทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล" การที่นักเรียนได้รับการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มนี้ ถือว่าเป็นการฝึกฝนตามกระบวนการดังกล่าว เพื่อส่งผลให้เด็กเกิดคุณสมบัติข้างต้น โดยเฉพาะ นั่นก็คือความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลอออันเนื่องมาจากไม่มีเงื่อนไขใดๆ มาเป็นอุปสรรคขวางกั้น ดังนั้นในการวิจัยทดลองครั้งนี้จึงนับว่าเป็นงานวิจัยที่มีผลลัพธ์ตรงตามสมมติฐานของการวิจัย

อย่างไรก็ตาม จากผลรวมของคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ซึ่งมีค่าสูงกว่านักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลนั้นนับว่าเป็นการแสดงถึงความสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี และยังเป็นข้อยืนยันว่า การสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยการทำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มตามหลักการของกระบวนการกลุ่มจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้สูงกว่าการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล แม้ว่าจะแยกการเปรียบเทียบออกเป็นด้าน ๆ ทั้ง 4 ด้าน ก็ยังไม่แสดงให้เห็นว่าการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม จะได้รับผลต่ำกว่าการสอนโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลแต่อย่างไร ซึ่งตามปกติแล้วในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้น จะเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์โดยตรง และกิจกรรมทางศิลปะศึกษาช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง นอกจากนี้ศิลปะศึกษายังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ (Rueschoff & Swartz, 1969) ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522) ที่ระบุไว้ในเอกสาร

ของกรมวิชาการว่า "ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่บุคคลได้"

สวัสดี จงกล (2527) เป็นผู้หนึ่งที่มีความเห็นสอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้น โดยได้กล่าวไว้ว่า "ในการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้นั้นคงไม่มีอะไรดีกว่าการเรียนการสอนศิลปศึกษา" ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าของ คูณ (Coon, 1959) พบว่า "วิธีที่ช่วยเราให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ดีก็คือ วิธีการแก้ปัญหาแบบกลุ่มที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ (Brainstorming) โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผล" แนวคิดดังกล่าวนี้ วิรัตน์ คุ่มคำ (2535) ได้นำไปค้นคว้าทดลองวิจัยและพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนวิชาศิลปศึกษาด้วยกลวิธีระดมพลังสมองมีความคิดสร้างสรรค์สูงชันกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปราณีต มาลัยวงศ์ (2523) ได้นำวิธีการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว พบว่าการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้สูงกว่าการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลในครั้งนี้อย่างนี้ของผู้วิจัยครั้งนี้ ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาศิลปศึกษาเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนับว่าการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการเรียนการสอน

ในการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มนั้น ครูผู้สอนควรคำนึงถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การจัดสภาพห้องเรียน ในการสอนวิชาศิลปะศึกษาตามปกตินั้น ครูผู้สอน อาจไม่จำเป็นต้องมีการเคลื่อนย้ายโต๊ะ เก้าอี้หรือจัดสภาพห้องเรียนให้แตกต่างไปจากเดิม เท่าใดนัก แต่เมื่อครูต้องการนำกระบวนการสอนโดยกำหนดให้นักเรียนมีการแบ่งกลุ่มกันทำ กิจกรรมแล้ว การจัดสภาพห้องเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากกระบวนการในการทำงานกลุ่มนั้นจะต้องมีการจัดที่นั่งและที่ปฏิบัติงานให้เกิดความสะดวกต่อสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้น จึงอาจมีปัญหาในเรื่องการเคลื่อนย้ายโต๊ะ เก้าอี้ ทุกครั้งที่มีการสอนและหลังการสอนเสมอ ทำให้เกิดเสียงดังและสูญเสียเวลาในการเรียนไปโดยไม่จำเป็น วิธีการแก้ปัญหาในเรื่องนี้อาจกระทำโดยออกไปใช้สถานที่ว่างนอกห้องเรียนที่ครูพิจารณาแล้วจะไม่ทำให้ไปรบกวนการเรียนการสอนของวิชาอื่น ๆ เช่น ในสนาม ในโรงอาหาร หรืออื่น ๆ เป็นต้น

1.2 การจัดแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมในระยะแรก ๆ อาจมีความวุ่นวายบ้าง เนื่องจากนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับกระบวนการเช่นนี้ ครูจึงอาจจะต้องเหนื่อยกับการชี้แจง และฝึกฝนให้นักเรียนเข้าใจถึงกระบวนการดังกล่าว ในการฝึกทักษะหรือให้ความรู้ในด้านการทำกิจกรรมกลุ่มนั้น ครูอาจใช้สื่อการสอนช่วยได้ เช่น การใช้ภาพเลื่อน (Slide) ภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ (Video) ฉายให้นักเรียนดูกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มพร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นให้นักเรียน ก็จะเป็นการช่วยลดเวลาในการสอนของครูลง

ในการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน ครูควรจัดให้มีการหมุนเวียนสลับสมาชิกในกลุ่มบ้าง ไม่ควรจัดกลุ่มแบบตายตัวหรือจัดแบบถาวรเพราะจะทำให้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อยู่ในวงแคบ ขนาดของกลุ่มควรมีขนาดตั้งแต่ 2-10 คน และควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับขนาดของกลุ่ม

1.3 การดำเนินกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนตามขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม ในระยะแรกครูควรชี้แจงเรื่องการรักษาเวลาของการอภิปรายแสดงความคิดเห็นซึ่งครูอาจพบว่ามีนักเรียนที่น่าสนใจอยู่ 2 ประเภทคือ ประเภทที่ชอบแสดงความคิดเห็นนำผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาจนผู้อื่นไม่มีโอกาสพูด อีกประเภทหนึ่งคือไม่ยอมที่จะแสดงความคิดเห็นใด ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าขี้อาย หรือความไม่กล้าของตัวเอง การแก้ปัญหาคือครูต้องวางระบบการแสดงความคิดเห็นสำหรับนักเรียน เช่น ครูอาจจะกำหนดระเบียบว่าทุกคนจะต้องแสดงความคิดเห็นคนละ 1 นาที เป็นต้น ครูควรฝึกให้นักเรียนรู้จักจับใจความจากความคิดเห็นของผู้อื่น

โดยอาจให้นักเรียนผลัดกันสรุปใจความที่ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นออกมา และฝึกเสนอความคิดเห็นของตนเพิ่มเข้าไปบ้าง เป็นต้น เพื่อฝึกทักษะการสรุปความคิดเห็นของส่วนรวมก่อนการดำเนินการปฏิบัติงาน

1.4 ในการดำเนินการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือข้อสรุปของการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก อาจจะมีปัญหาในด้านการแบ่งหน้าที่กันทำกิจกรรม เช่น บางคนต้องการทำเองทั้งหมดโดยไม่ยอมให้ผู้อื่นลงมือบ้างเพราะเกรงว่างานของกลุ่มจะไม่ดี บางคนไม่ยอมลงมือปฏิบัติแต่จะขอเป็นผู้ให้บริการด้านวัสดุและอุปกรณ์ บางคนเมื่อไม่พอใจในขณะร่วมงานในกลุ่มจะแสดงอารมณ์ที่ฉุนเฉียวออกมาอย่างรุนแรง และบางคนก็เห็นการทำงานเป็นเรื่องไม่จริงจังและชอบเล่นชอกช้ำแก้งผู้อื่นเสมอ ปัญหาเหล่านี้ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบว่าเป็นความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่มที่ต้องแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้ และตัวครูก็ต้องช่วยหาทางแก้ไขให้นักเรียนด้วย เช่น การตักเตือนนักเรียนที่เป็นปัญหาให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม

1.5 ระยะเวลาของการเรียนการสอน อาจจะไม่พอเนื่องจากตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (2521) กำหนดคาบเวลาไว้เพียงสัปดาห์ละ 1 คาบ (50 นาที) เท่านั้น ดังนั้นบางกิจกรรมอาจต้องยืดเวลาออกไปเป็น 2 สัปดาห์ (2 คาบ) และปัญหาของเวลาน้อยนี้ยังเป็นผลให้ไม่สามารถดำเนินการประเมินผลตามขั้นตอนของกระบวนการกลุ่มด้วย การแก้ไขปัญหานี้ในชั้นครูอาจใช้วิธีการจับสลากว่ากลุ่มใดจะเป็นผู้ออกมารายงานการประเมินผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียน หรือครูอาจจะให้แต่ละกลุ่ม ไปสรุปประเมินผลงานแสดงความคิดเห็นในรูปของการเขียนรายงานแล้วนำมาติดแสดงไว้ในห้องเรียนก็ได้

1.6 ปัญหาอีกข้อหนึ่งของเวลาที่จำกัดก็คือบางครั้งนักเรียนไม่สามารถทำงานให้สำเร็จได้ทันตามกำหนดเวลา ซึ่งมีผลในด้านความรู้สึกของนักเรียนที่อยากเห็นความสำเร็จในผลงานของตน จริงอยู่การเรียนการสอนในสมัยปัจจุบันที่มีแนวคิดว่าการเรียนการสอนอาจเน้นที่ผลผลิต (Product) หรืออาจเน้นที่กระบวนการ (Process) ในการสร้างสรรค์งานก็ได้ (เลิศ อานันตะ, 2529) แต่ในการทำกิจกรรมตามแบบกระบวนการกลุ่มนี้มุ่งเน้นให้บุคคลร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพ (ทศนา แชมมณี, 2528) ดังนั้นหากพบว่าการทำกิจกรรมของนักเรียนไม่บรรลุเป้าหมายในด้านผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของเวลา ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนหาวิธีการแก้ปัญหา โดยการประเมินผลจากกระบวนการ

การทำงานว่ามีจุดบกพร่องพร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไขอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ปัญหาในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป จะเป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักการประเมินผลการทำงานของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะในด้านการเตรียมตัวของครู

ในการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มนั้นครูผู้สอนควรมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการทำงานกลุ่ม ให้เข้าใจอย่างละเอียดถี่ถ้วนเสียก่อน

2.2 วางแผนการดำเนินการสอนโดยการเตรียมในเรื่องสถานที่ การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการสอนที่จะสนับสนุนการฝึกทักษะนักเรียนในเรื่องกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มไว้ล่วงหน้าเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2.3 ครูควรฝึกทักษะการทำงานกลุ่มของนักเรียน ให้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานกลุ่มเสียก่อน รวมทั้งชี้แจงถึงผลดีของการทำงานร่วมกันตามหลักของกระบวนการกลุ่ม

2.4 ครูควรจัดวางแผนการเรียนการสอนในแต่ละคาบเวลา ให้เหมาะสมกับเวลาที่มีจำกัด โดยใช้เวลาแต่ละนาทีให้คุ้มค่าที่สุด แต่ไม่ควรให้การเคร่งครัดในเรื่องของเวลากลายเป็นความเคร่งเครียดและบั่นทอนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์รวมทั้งคุณสมบัติอื่น ๆ ของนักเรียนที่จะได้รับจากกิจกรรมนี้ไปในที่สุด

2.5 ครูควรตระหนักอยู่เสมอว่า จะนำวิธีการใดที่จะส่งเสริมให้กิจกรรมการทำงานศิลปะศึกษาเป็นกลุ่มนี้ เป็นไปด้วยความสนุกสนาน อิสระและผ่อนคลาย เพื่อว่านักเรียนจะได้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในกิจกรรมนี้และบรรลุเป้าหมายมากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาถึงผลของการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยการกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มในด้านอื่น ๆ บ้าง เช่น ระดับความเชื่อมั่นตนเองในการแสดงออกทางศิลปะ

3.2 ควรศึกษาผลของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยวิธีการอื่น ๆ บ้าง ซึ่งอาจนำมาเปรียบเทียบกับการสอนศิลปะศึกษาโดยการให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่มก็ได้

3.3 ควรนำวิธีการสอนที่ครูกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ไปทำการทดลองวิจัย เพื่อศึกษาระดับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เรียนโปรแกรมศิลปกรรม แต่เปรียบเทียบในรายวิชาที่ต่างกัน หรือในระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน

3.4 ในการทำวิจัยเชิงทดลองทุกครั้งที่มีการมอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ควรมีการบันทึกการสังเกตนักเรียนในขณะทำกิจกรรมด้วย รวมทั้งควรเก็บผลงานจากการปฏิบัติงานของนักเรียนในระหว่างการทดลองเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบการเขียนรายงานการวิจัยด้วย จะช่วยให้การวิเคราะห์และการสรุปผลการวิจัยชัดเจนขึ้น

